

КОН МЕДИУМСКА ПОЛИТИКА ВО СЛУЖБА НА ЈАВНОСТА

Медиумската криза што имаше сериозно влијание врз земјите на Југоисточна Европа е всушност криза на новинарството и на демократијата. Дводецениската нетранспарентна и политички предводена приватизација, со мали медиумски пазари заплеткани во клиентелистички мрежи и со државни пари како главен директен или индиректен извор на приходи за поголемиот дел од медиумите, резултираше со уништување на јавниот комуникациски простор до таа мера што радикалните медиумски реформи станаа неодолен приоритет. Доколку медиумите не ја исполнуваат својата задача – заштита на јавниот интерес во процесот на комуникација со јавноста – и доколку тие не успеат во улогата на чувари на демократијата, тогаш демократијата не претставува владеење во интерес на сите, туку само во интерес на оние што можат да си го дозволат тоа. Корумпираните медиуми означуваат смртна казна за демократијата. Новинарството што не го заштитува јавниот интерес е најдеструктивната форма на приватизирање на слободата на изразување.

Радикалните реформи повикуваат на активно учество на владите, кои се обврзани да ги обезбедат и да ги заштитат правата на комуникација на луѓето. Нивна главна задача е да обезбедат услови што овозможуваат демократско работење на медиумите: владеење на правото, еднаквост пред законот, транспарентност на медиумската сопственост и на финансирањето и почитување на слободата на изразување, како основно човеково право. „Грабнувањето“ на државните системи од страна на дел од групите од интерес, систематската подреденост на јавниот интерес зад приватните интереси и непочитување на владеењето на правото и на основните човекови права, ја уништуваат демократијата. Дали ќе има медиуми што ќе му служат на јавниот интерес, главно зависи од тоа дали има и влада што му служи на јавниот интерес.

Овој Манифест беше дискутиран и одобрен на завршната конференција на Медиумската опсерваторија на ЈИЕ во Нови Сад, на 13 јуни 2016, од страна на повеќе од 70 учесници, претставници од новинарството, медиумите, граѓанското општество, независни државни органи, академски институции и од донаторски организации во регионот и пошироко, кои се поборници за зачувување на интегритет на медиумите.

Кризата во целост ги изнесе на виделина сите замки на сегашните методи на финансирање. Зависноста на медиумите од приходите од реклами неизбежно ги става во служба на комерцијалните интереси, додека нивната зависност од јавните средства многу често се искористува од политичките елити, кои го користат медиумското влијание за исполнување свои цели. Финансирањето, кое во моментот им се доделува на медиумите, директно или индиректно, е јавно финансирање, но во реалноста со државни субвенции се финансираат сопственици на медиуми чија единствена цел е да го зголемат профитот наместо да обезбедат квалитетна јавна дебата. Според ова, треба да се ревидира системот за субвенционирање медиуми, а владите треба да обезбедат јавни извори и инструменти за медиумска политика, кои ќе обезбедат долгорочно и одржливо работење, развој и просперирање на јавните и непрофитните медиуми.

Јавноста треба да го врати назад јавниот интерес во областа на медиумите, кој беше грабнат од медиумските компании, и тој треба да стане водечки принцип во креирање на идните политики на медиумите, насочени кон обезбедување медиумски интегритет. Медиумите се многу важни за демократијата, а нивното управување и работење не може да ѝ се остави на мала привилегирана група и не може да биде право само на таква привилегирана, малцинска група. Потребата од функционална демократија, слобода и интегритет на медиумите е наше право и наша должност.

Промените што ги бараме тука се од системска и од структурна природа. Системските промени треба да се базираат на владеење на правото и радикална реформа на медиумските политики, со цел јавниот интерес да се донесе во фокусот на вниманието. Инсистирајќи на реформа, целиме кон заштита на новинарството како професија, чија единствена цел е да ѝ служи на јавноста.

Реформата е долг процес и треба да започне веднаш. Структурните реформи се потпорни столбови во основата на системската реформа.

СО ОВОЈ МАНИФЕСТ, НИЕ БАРАМЕ:

- **ОТПОЧНУВАЊЕ РАДИКАЛНА РЕФОРМА НА МЕДИУМСКАТА ПОЛИТИКА**, која треба да се фокусира на јавниот интерес и на интегритетот на медиумите. Првиот чекор во оваа сеопфатна реформа е широка јавна дебата, која ќе ги постави темелите за дефинирање и за реализација на јавниот интерес во сферата на медиумите. Дефиницијата на јавниот интерес треба да биде предмет на политичка дебата и преговори меѓу граѓаните и оние што раководат со државата за да се спречи клиентелизмот од попречување на процесот на донесување закони и пенетрирањето

на приватните интереси, под превезот на законски норми, на медиумскиот пазар.

- **ОДГОВОРНОСТ НА ПОЛИТИЧАРИТЕ.** Граѓаните треба да заземат критички став и да се вклучат во политичкиот процес за да бараат одговорност од политичарите, кои ги потиснуваат слободата и интегритетот на јавните и на други медиуми. Правото на слобода на изразување и медиумски интегритет треба да бидат активно заштитени.
- **ВОСПОСТАВУВАЊЕ СИСТЕМ НА ЈАВНИ СУБВЕНЦИИ ЗА МЕДИУМИТЕ И НОВИНАРСТВОТО,** кој ќе овозможи долгорочно и систематско обликување алтернативни модели на финансирање на медиумите. Постојните директни и индиректни субвенции за медиумите треба да се ревидираат, со цел да се утврди до кој степен обезбедуваат вистински медиумски интегритет. Ревидираните механизми, заедно со новите обликувани во рамките на процесот, треба да ја следат примарната цел за создавање услови што ќе им овозможат на медиумите да работат во интерес на јавноста.
- **БЕСКОМПРОМИСНА ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА СОПСТВЕНОСТА НА МЕДИУМИТЕ И НА ДИРЕКТНОТО И ИНДИРЕКТНОТО ЈАВНО ФИНАНСИРАЊЕ.** За да се постигне оваа цел, задолжителни се базите на податоци со отворен пристап, кои овозможуваат ефикасна систематизација, анализи и преглед на сопственоста на медиумите и јавните финансии. Ваквите бази на податоци треба јасно да ги наведат сопствениците на медиумите, сопственичките односи и односите меѓу медиумските сопственици и центрите на политичка моќ (политички групи, институции и политичари поединци), како и податоците за јавното финансирање на медиумите. Управувањето со ваквите бази на податоци, треба да се финансира со јавни средства и да им се довери на независни експерти и на граѓански организации преку концесии.
- **СООДВЕТНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ЕФИКАСНО НАДГЛЕДУВАЊЕ НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА МЕДИУМСКИТЕ ПОЛИТИКИ.** Регулаторните агенции во медиумската област треба да работат за јавниот интерес и треба да бидат чувари на медиумскиот интегритет. Членовите на регулаторните тела не треба да имаат судир на интереси и пред преземањето на функцијата, треба јавно да се изјаснат дека се обврзуваат на заштита на јавниот интерес. Доколку регулаторното тело не е во состојба да ја исполни својата улога и да обезбеди остварување највисоки стандарди на медиумско работење, тоа треба да ѝ го објави на јавноста и да побара помош од меѓународните организации за да ги промени околностите што го попречуваат неговото работење. Најштетниот облик на

регулирање е тој во чии рамки регулаторното тело не успева да ги исполнува своите задачи.

- **ДЕФИНИРАЊЕ ЈАСНИ КРИТЕРИУМИ ЗА РАСПРЕДЕЛУВАЊЕ ЈАВНИ ФОНДОВИ НА МЕДИУМИТЕ.** Критериумите за распределба треба да бидат строго базирани на комуникациските потреби на граѓаните, а не на комерцијалните интереси на сопствениците на медиуми. Сите процедури што вклучуваат субвенции, како и трошењето на јавните фондови од страна на медиумите, треба да бидат транспарентни и чесни, а нивната основна цел да биде обезбедување медиумски интегритет. Борбата против корупција е борба за демократија.
- **ДЕФИНИРАЊЕ НА УСЛОВИТЕ ЗА ДОДЕЛУВАЊЕ ВЛАДИНИ РЕКЛАМИ НА ОДДЕЛНИ МЕДИУМИ.** Условите треба да бидат транспарентни и треба да се во согласност со правилата за јавни набавки. Владиното рекламирање треба да се забрани во земјите каде што протокот на јавни фондови е под ексклузивна контрола на политичките и/или економските елити, и следствено на тоа, не може да се обезбедат транспарентни и недискриминирачки услови за владино рекламирање.
- **ЗАБРАНА ЗА ДОБИВАЊЕ ЈАВНИ ФОНДОВИ ИЛИ КАКОВ БИЛО ОБЛИК СУБВЕНЦИИ И КОНЦЕСИИ ЗА МЕДИУМИТЕ СО НЕТРАНСПАРЕНТНА СОПСТВЕНИЧКА СТРУКТУРА.** Медиумите со високо ниво на интегритет полесно можат да се борат против корупцијата, клиентелизмот, политичката инструментализација и злоупотреба на влијанието на креаторите на јавното мислење.
- **ЗАШТИТА НА ЈАВНИОТ СЕРВИС,** како единствено јавно добро во областа на комуникациите на располагање на граѓаните.
- **СПРЕЧУВАЊЕ И САНКЦИОНИРАЊЕ НА СЕКОЈ ОБИД** за згаснување или за замолчување јавен медиумски сервис од страна на различни политички групи или негово уништување преку скратување на јавните средства, како и на секој обид за влијание врз назначувањето управни и надзорни одбори на јавниот сервис. Јавниот сервис треба да биде ослободен од стегите на одредени политички интереси за да може да ја врати својата централна позиција во рамките на демократската јавна сфера. За да се постигне оваа цел, вработените во јавниот сервис треба да формираат прогресивна коалиција со граѓаните, со цел да ја заштитат медиумската автономија и интегритет.
- **СЕОПФАТНА ДЕБАТА ЗА НОВИНАРСТВОТО И НОВИНАРИТЕ.** Во рамките на своите здруженија и пошироко, новинарите треба да иницираат сеопфатна дебата за тоа кој може да се смета за новинар и што е новинарство, како и да дефинираат што можат тие самите

да направат за заштита на идентитетот и интегритетот на својата професија.

- СИСТЕМАТСКО ФИНАНСИРАЊЕ НА ВРАБОТУВАЊЕТО НОВИНАРИ. Неизвесноста во новинарската професија ја загрозува слободата на медиумите. Несигурното новинарство не е во состојба да му служи на јавниот интерес. Посебно внимание треба да им се посвети на младите новинари на почетокот на нивните кариери. Државата треба да обезбеди стипендии и да формулира политики за вработување што ќе им овозможат безбедни и поттикнувачки услови за работа на младите новинари.
- ПРАВНИ МЕХАНИЗМИ ЗА ЗАШТИТА И ЗА ЗАЈАКНУВАЊЕ НА УРЕДУВАЧКАТА АВТОНОМИЈА И УРЕДУВАЧКИТЕ ПОЗИЦИИ. Уредникот е прв меѓу еднаквите (новинари), а не продолжена рака на извршните одбори и на сопствениците на медиумите. Задачата на уредникот е да биде сигурен дека медиумскиот интегритет е секогаш во основата на новинарското работење.
- СИСТЕМАТСКО ФИНАНСИРАЊЕ НА КВАЛИТЕТНОТО НОВИНАРСТВО И ПОДДРШКА НА ПРОЕКТИ ЗА ИСТРАЖУВАЧКО НОВИНАРСТВО И ДРУГИ ВИДОВИ КВАЛИТЕТНИ НОВИНАРСКИ ПРОДУКЦИИ, кои се во опаѓање поради брзата комерцијализација. Во согласност со демократските принципи, основна задача на медиумите е да ги набљудуваат центрите на политичка моќ и да им овозможат на граѓаните да учествуваат во политички активности и процеси на донесување одлуки. Една медиумска политика што му служи на јавниот интерес, мора да ја поддржува и да ја развие културата и практиката на медиумскиот интегритет. Сите медиуми што не ги поддржуваат највисоките стандарди на новинарски практики и управување со медиуми, не треба да добиваат јавни субвенции и не треба да им се дозволи користење јавни ресурси.
- ПОДДРШКА ЗА НЕПРОФИТНИТЕ ЛОКАЛНИ МЕДИУМИ И МЕДИУМИ НА ЗАЕДНИЦАТА кои ги задоволуваат потребите за информирање на локалните заедници. Медиумската криза најкатастрофално ги погоди локалните медиуми и локалното новинарство. Затворањето на дописничките канцеларии и намерното непокривање на локалните политички настани, создаде средина што ја храни корупцијата. Јавниот интерес треба да се заштити на локално, на национално и на меѓународно/наднационално ниво.
- РАСПРЕДЕЛБА, ПОД ПОВОЛНИ УСЛОВИ, НА ДЕЛ ОД СПЕКТАРОТ НА ЕМИТУВАЊЕ НА ЛОКАЛНИТЕ ЗАЕДНИЦИ, ГРАЃАНСКИТЕ ГРУПИ И ИНИЦИЈАТИВИ, кои имаат за цел создавање непрофитни медиумски програми и содржини.

- ПОДДРШКА НА ПРОГРАМИ ЗА МЕДИУМСКА ПИСМЕНОСТ И АКТИВНО ВКЛУЧУВАЊЕ НА ГРАЃАНИТЕ ВО ОБЛИКУВАЊЕТО НА МЕДИУМСКИТЕ ПОЛИТИКИ. Новинарите и другите медиумски работници треба да ја вратат довербата на јавноста во нивната професија. Медиумите треба да развијат различни методи за вклучување на јавноста во нивната работа. Граѓаните треба да бидат свесни дека квалитетното новинарство треба да биде соодветно платено. Активното вклучување на граѓаните во кофинансирањето на медиумите, не е додаток за јавната политика. Тоа е еден вид активно учество во сферата на медиумите.
- ОБЈАВУВАЊЕ НЕЗАВИСНИ ПРОЦЕНИ НА ТРОШОЦИТЕ ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА РАДИОДИФУЗИЈАТА. Ова ќе покаже кој профитирал од дигитализацијата, а кој бил турнат на маргините на дигитализираниот свет.
- ДОСЛЕДНА ПОДДРШКА НА ПРИНЦИПИТЕ НА МЕДИУМСКИ ИНТЕГРИТЕТ ОД СТРАНА НА ДОНАТОРИТЕ. Поддршката од донаторите влијае врз медиумскиот систем на државата или регионот на долг и на краток рок. Донаторите треба да избегнуваат одредени политички цели и да го следат исклучиво интересот на општата јавност.
- ПОЧИТУВАЊЕ НА НАЈВИСОКИТЕ ЗАКОНСКИ И ЕТИЧКИ СТАНДАРДИ ВО УПРАВУВАЊЕТО И РАБОТЕЊЕТО СО МЕДИУМИТЕ ОД СТРАНА НА СТРАНСКИТЕ СОПСТВЕНИЦИ И МЕДИУМСКИ КОРПОРАЦИИ ШТО КУПУВААТ ИЛИ ФОРМИРААТ МЕДИУМИ ВО ОДРЕДЕНИ РЕГИОНИ. Прва и основна заложба треба да им биде почитувањето на даноците, законите за труд и за медиуми и создавањето средина што им овозможува автономност и интегритет на уредниците и на новинарите.
- ПРОАКТИВЕН ПРИСТАП НА ЕВРОПСКАТА КОМИСИЈА. Преку политичка активност и користење на финансиските инструменти наменети за земјите кандидати од Југоисточна Европа, ЕК треба да создаде услови што придонесуваат кон развивање квалитетни јавни медиуми и да ја застапува и да ја заштити слободата на изразување како едно од основните човекови права. ЕУ бара од одделни земји да обезбедат слобода на медиумите, а интегритетот да не биде предмет на одредени политички цели и компромиси, туку постојано и безусловно да се спроведува. Заштитата на медиумскиот плурализам, почитувањето на интегритетот на медиумите, заштитата на јавниот интерес и поддршката за работата на јавните медиуми се темели на една демократска медиумска политика – во земјите членки на ЕУ, како и во земјите кандидати од Југоисточна Европа.

ГРАЃАНИТЕ И НОВИНАРИТЕ!

Горенаведените барања се формулирани со јасна цел:

ДА СЕ ВРАТИ ИНТЕГРИТЕТОТ НА МЕДИУМИТЕ

ДА СЕ ПРИДОНЕСЕ КОН СОЗДАВАЊЕ МЕДИУМСКИ СИСТЕМ ШТО ЌЕ МУ СЛУЖИ НА ЈАВНИОТ ИНТЕРЕС, И

ДА СЕ ПОКАЖЕ ДЕКА ПРОМЕНИТЕ СЕ ВОЗМОЖНИ ДОКОЛКУ ЗНАЕМЕ ШТО САКАМЕ.

МАНИФЕСТ УСВОЕН НА
ЗАВРШНАТА КОНФЕРЕНЦИЈА НА
МЕДИУМСКА ОПСЕРВАТОРИЈА НА
ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА 2016

АВТОРИ: Санџа Б. Хрватин и Бранкица Петковиќ
ПРЕВОД: Сами Буши ЛЕКТОР: Виолета
Караџовска
ИЗДАВАЧ: Мировен институт, Институт за
модерни социјални и политички студии, Метелкова
6, СЛ-1000 Љубљана, Словенија, <<http://www.mirovni-institut.si>>. ДИЗАЈН, НОЕМВРИ 2016

КОН МЕДИУМСКА ПОЛИТИКА ВО
СЛУЖБА НА ЈАВНОСТА

Овој МанIFEST е изработен со финансиска поддршка од Европската Унија. Содржината на МанIFESTот е одговорност единствено на Мировниот институт и на авторите, и во никој случај не може да се смета дека ги овозможува ставовите на Европската Унија

МанIFESTот е изработен во рамки на проектот Медиумска опсерваторија на Југоисточна Европа, <http://www.mediaobservatory.net>